

no rectius lectori de commentario illo adhuc inedito possit constare. « *Hildebrandus junior exponit Evangelium S. Matthæi* ms. in bibliotheca Lambethana. S. Scripturæ ubertatam atque plenam, omnibus ex æquo Christianis paratam, sæpius deprædicat. Hinc illam comparat cum fermento, in mitione integra farinæ massa animatur; cum margarita, pro cuius acquisitione omnia sunt vendendum vinea, in quam Dominus omnes confertim servos ad operandum immisit; cum talento, quod peregre profecturus universis servis negotiandum concedidit; denique cum prandio, ad quod omnia hominum genera invitari voluit. Sic enim scribit lib. VIII, homil. 64, in illud Matthæi cap. te invitatis quod prandium meum paravi: *Prandium est doctrina justitiæ, et verba celestium mysteriorum de Dei Filio. Ex omni igitur lege, et ex omnibus prophetis et Scripturis, mensam S. Scripturæ orationis in qua mensa, doctrina omnis justitiæ et diversorum mysteriorum: quia diversi cibi sunt. Magnitudo et abundantia divinorum mysteriorum, quinimo cibi animarum, in mensa sanctæ Scripturæ invenitur.* Expositionem istam Hildebrando cardinali, qui postea Gregorius VII fuit, debere credidit vir doctissimus Allixius, qui ex ea descriptum de Eucharistia fragmentum edidit in Præfat. ad Joannem Parisiensem longe a Gregorii VII genio ac sententia abludit istius libri auctor. Ille hæreticos et Ecclesiæ adversarios ferro flammaque excidendos clamavit, et exemplo præivit; clavium potestatem Petro datam super omne fas nefasque extulit; Ecclesiam super Petrum fundatam esse constanter et ordinem monasticum, cui impense favit, summo sibi studio addictum habuit. Iste e contra hæreticos nequaquam mulcandos esse contendit; de clavium potestate haud minus sobrie sensit quam Petrus, quod omnibusque ex æquo apostolis datam fuisse docet; Ecclesiam non super Petrum, sed super Christum solummodo ædificatam esse asserit: et monachorum ordinem Pharisæis semel atque iterum comparans, eorum tonsuram, vestes religiosas et vigiliis vellicat (lib. VI, homil. 42 et 50; lib. I, l. 69). His adde, Gregorium VII preces lingua populo ignota factas maxime comprobasse. Noster Hildebrandus ejusmodi orationem non obscure improbat, ad illud Matth. XXIII: *Excolantes culicem autem glutientes: Vae vobis, ad quos vitia Pharisæorum pervenerunt! Quia in tonsura, et orationis, et orationis labiorum, et jejuniis et vigiliis quibusdam nos quasi bonos ostendimus. Et cum sumus, quid aliud quam vitia olera decimamus; et relinquimus dilectionem Dei et proximi, justitiam, et simplicitatem, et humanitatem, puram in Spiritu sancto orationem, et alia virtutum germina?* quod rem extra omne dubium ponit, noster Bernardum citavit, Gregorio VII inferiorem. Ecclesiam enim vitia insectatus, ista subinfert: *Lege librum domini Bernardi Claravallensis abbatis de Schismate, valde bonum, quem scripsit Eugenio papæ, ibi plenius invenies descriptos errores malorum pontificum.* Hildebrandus itaque junior quidam hujus expositionis auctor fuit. Istum circa sæculi duodecimum collocavimus, tum quod certior calculus desit; tum quod et codicis ms. ætas, et loquendi modo modus, illi ætati optime conveniant. » Hæc V. C. Henricus Warthonus.

APPENDIX SECUNDA.

WIBERTUS ANTIPAPA (CLEMENS III).

NOTITIA HISTORICA.

(CIACCONI, *De Vitis pontificum Romanorum*, pag. 340.)

is tertius, Parmensis, Guibertus de Corri- A ad S. Petrum x Kal. Aprilis Dominica Palmarum
a vocatus, archiepiscopus Ravennas ab anno 1084. Cardinales fecit viginti novem, episco-
o II factus, olim imperatoris Henrici IV pos quatuor, presbyteros decem, et diaconos quatuor.
us, et, eo auctore, in schismate Romanus Obiit Romæ in arce S. Angeli post Kal. Septembr.
creatus, contra Gregorium VII et ejus anno 1101; sepultus Ravennæ in cathedrali ec-
es Victorem III, Urbanum II, et Pascha- clesia, et non longe post corpus ejus, exhumatum
eo imp., sedit annos 21, menses et dies jussu Paschalis II, combustum est.
creatus Brixini in Noricis a triginta episco- Schisma in Romana Ecclesia pessimum vicesi-
maticis, auctore Henrico IV imp., vii Kal. mum tertium.
a II, indictione III; coronatus Romæ

NOTITIA DIPLOMATICA.

(JAFFÉ, *Registra Romanorum pontificum*, pag. 443.)

berti bullis has sententias reperimus: B VERBO DOMINI COELI FIRMATI SUNT, CONFIRMA HOC, IST TERRA ET PLENITUDO EJUS; — CON- DEUS, etc. (8).
C, DEUS, QUOD OPERATUS ES IN NOBIS (7); et:

Datæ sunt p. m.

Roberti card. presb. (1),
Bernerii vice cancellarii (7),
Bernerii vice Petri cancellarii (8),
Roberti Sanentini [I. Faventini] episcopi

A

vice cancellarii Petri (9),
Tiderici Albanensis episcopi (11).

In bulla 2 legitur : Per manum Joannis scriniarii
et notarii nostri palatii, qui scripsisse eam vi-
detur.

WIBERTI ANTIPAPÆ EPISTOLÆ ET PRIVILEGIA.

I.

Canonorum Veronensium possessiones et privilegia confirmat.

(Anno 1084.)

[UGHELLI, *Italia Sacra*, V, 769.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectissimis in Christo filiis PAULO archipresbytero, et TOTONI archidiacono, et TOTONI præposito, omnibusque canonicis S. Veronensis Ecclesiæ, tam præsentibus quam et futuris, perpetuam in Domino salutem.

Convenit apostolico moderamini pia religione pollutibus benivola compassione incurere, et peccantium desideriis congruum impertire suffragium. Quapropter ex parte omnipotentis Dei Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et beatæ Mariæ semper virginis, BB. apostolorum Petri et Pauli, cæterorumque sanctorum quorum nomina in libro vitæ ascripta sunt, necnon ex auctoritate sanctorum canonum omnibus patriarchis, archiepiscopis, episcopis, ducibus, marchionibus, comitibus, seu cunctis magnis parvisque personis, præcipimus ut vestras personas, seu prædia ac beneficia, omnemque vestram justam possessionem et investituram beneficiorum prædictæ canonicæ quam usque nunc tenuistis, nulli liceat lædere, disvestire, inquietare, abstrahere. Similiter præcipimus ut nullus vestrum aliquo ingenio ab episcopo vestro beneficia, quæ soliti estis investire, requirat, vel investituram ex illius manibus accipiat. Similiter præcipimus de omnibus rebus vestræ canonicæ, tam de curtis, quam de castellis, seu villis, xenodochiis, factitiis, incensitis, libellariis, decimis, servis et ancillis, terris, vineis, pratis, salictis, montibus, planitiis, tam infra civitatem quam extra civitatem, quæ a fidelibus vobis sunt collata vel fuerint, ut nulla magna parvaque persona se intromittat; sed liceat vobis quieto eas tenere ordine, sicut per mercedem meorum antecessorum pontificum, seu imperatorum et regum hactenus tenuistis, eo videlicet ordine qui in vestrarum chartularum paginibus continetur: et de nulla alia ecclesia super vos archipresbyter vel archidiaconus præferatur. Quod ob hoc dico quia spero

B vestram ecclesiam nunquam carituram clericis qui ad hos honores sint utiles. Si vero archipresbyter et archidiaconus uno tempore mortui fuerint, liceat præposito frui officio illorum de investituris donec archipresbyter vel archidiaconus ordinatus fuerit. Si enim ab aliquo aliquid inventionis scriptum repertum fuerit ad destruendam rectitudinem ordinum, aut hæreditatem vestram, vel ea quæ supra diximus, præcipimus ut omni modo destruantur, et nunquam compareat, si vero (quod absit!) aliquis contra hoc nostræ auctoritatis scriptum agere tentaverit, vel vos in his quæ supra diximus offenderit, et infra annum non emendaverit, illius irritus fiat cœnatus, et illum vivum terra deglutiat, sicut Dathan et Abiron in seditione Core; lepra Naaman Syri super eum veniat, et maledictio quæ fuit data in monte Nebal, et anathema maranatha, et omnes illæ plagæ et maledictiones quibus Deus Pharaonem et Ægyptum percussit, quæ sunt scriptæ in quinque libris Moysi; et Judæ traditori sociatus cum Ananis et Saphira pœnam luat æternam, et nostro, seu nostrorum successorum subjaceat iudicio: hæc omnia juxta privilegium sanctissimi Leonis Noni papæ ita firmari ac corroborari decrevimus.

Actum Ravennæ, anno Dominicæ Incarnationis 1084, indict. VII. Datum per manum Roberti card. presb., anno III Ordinatus. D. Clementis III PP., VI Non. Mart. feliciter.

II.

D *Litteræ Clementis III antipapæ ad omnes fideles ordinem sessionis inter episcopos concilio assidentes statuit.*

(Anno 1085.)

[MURATORI, *Rer. Ital. Script.* I, II, 583.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, omnibus sanctæ Ecclesiæ filiis perpetuam in Christo salutem.

Quod propulsis de apostolica sede iis qui in ovile sanctissimo apostolorum principi Petro a Christo Domino commendatum non ingressi fuere per ostium, sed aliunde subreperere, utpote fures et latrones, prospicientes suis commodis potius quam gregis utilitati, non est nostris meritis ascribendum, sed divinæ benignitati, qui elegit ea quæ non sunt